

FIRE FOREDRAG OG TALER

UNDER

DISTRIKTSKONFERANSEN I TRONDHEIM 1954

I 78. DISTRIKT AV R. I.

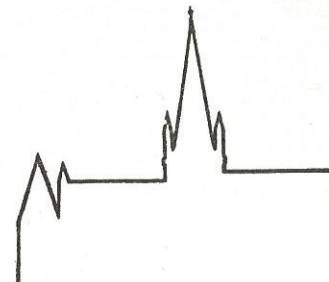

Reidar Brekke: Et spørsmål og et svar.

Gunnar Stabell: Trondheim.

Arne Fjellbu: Mennesker av god vilje.

Tord Godal: Mennesket i Rotary.

FIRE FOREDRAG OG TALER

UNDER

DISTRIKTSKONFERANSEN I TRONDHEIM 1954

I 78. DISTRIKT AV R. I.

Reidar Brekke: Et spørsmål og et svar.

Gunnar Stabell: Trondheim.

Arne Fjellbu: Mennesker av god vilje.

Tord Godal: Mennesket i Rotary.

ET SPØRSMÅL OG ET SVAR

Tale av direktør Reidar Brekke i Trondhjem Rotary Klubbs
møte den 16. juni 1954.

Når programkomiteen har avbrutt vår klubbs alfabetiske program og satt meg inn som joker på dette møte, går jeg ut fra at man har ønsket å høre en gammel rotarianer snakke Rotary. I de 28 år jeg har vært rotarianer har jeg hørt en masse snakk om Rotary, og jeg har selv prestert snakk langt utover det gjennomsnittlige for en rotarianer. Jeg gjør meg ingen illusjoner om å kunne si noe som ikke tidligere har vært sagt og hørt, men jeg trøster meg med at jeg står overfor roterende lyttere.

For ikke å flyte helt ut, vil jeg forme min tale som et spørsmål og et svar.

Er Rotary blitt hva dets stifter Paul Harris hadde tenkt og håpet det skulle bli?

Her har jeg visse forutsetninger for å finne et svar.

Jeg kjente ham personlig og var en weekend eneste gjest i hans hjem utenfor Chicago.

Da jeg for 28 år siden gikk inn i Rotary, var jeg i en annen forbindelse meget interessert i den foreteelse eller det fenomen som vi møter i samfundet under navn av «mannssamfund» eller «mannsforbund». Der foreligger en meget betydelig litteratur om dette emne, og jeg hadde satt til livs atskillig av den. Det var spesielt to forfattere som tiltrakk seg min oppmerksomhet. Det var den tyske prof. Dr. Schurz med sin bok: «Altersklassen

und Männerbünde» og den engelske etnolog sir Frazer med sin bok: «The golden Bough».

Schurz går med tysk grundighet tilbake til begynnelsen, og Frazer gjør rede for utviklingen idet han kan støtte seg til studiet av mannsforbund hos ville folkeslag som idag lever på stenalderstadiet i Afrika og Australia. Schurz mener at de første «mannsforbund» går tilbake til den gang mennesker begynte å dyrke jorden og flyttet sammen i små samfund.

Det var menns plikt å verne disse samfund mot fiender, og det var deres plikt ved jakt å skaffe det nødvendige tilskudd til livsoppholdet.

I kriger og på jakter kom de ofte i farlige situasjoner og trengte hjelp av hverandre. Der oppstod en samfølelse og dermed et vennskap mellom dem. Når de så i fredstid vendte tilbake til stammen, følte de trang til å bevare dette vennskap i fortsatt samvær og isolerte seg fra kvinner og barn. Formål for dette samvær ble de to stormakter i menneskesinnet: religion og politikk. Under utviklingen helt frem til vår tid har disse to disipliner sammen eller enkeltvis vært dominerende innen mannssamfund.

Rotary stod for meg som et brudd på denne utvikling. Religion og politikk skulle ikke være mannssamfundet Rotarys formål. Man vil forstå at jeg var interessert i å lære den mann å kjenne som hadde klekket ut en slik idé og evnet å realisere den. Det måtte være noe utenom det alminnelige ved den mannen.

Jeg fikk anledning til å treffe ham i 1933 da han besøkte Oslo og det var min plikt som guvernør det året å være hans vert. Vi var begge engasjert i våre funksjoner, han som president Emeritus og jeg som guvernør, så det ble ikke stor tid til samvær på tomannshånd.

Det inntrykk jeg fikk av ham ga meg ingen forklaring på denne manns evne til å skape en verdensomspennende organisasjon. Han var ikke imponerende av utseende eller fremtreden — han var ingen betydelig taler.

Året etter ble jeg valgt inn i R. I. voc. Serv. Com. og kalt til Chicago. Der fikk jeg ham for meg selv som eneste gjest i hans

hjem. Han bodde utenfor Chicago i et meget enkelt hus, sammen med sin kone og hennes søster.

Nøysomhet, enkelhet og fromhet var mitt første inntrykk. Der ble lest bordbønn før og etter hvert måltid. Vi gikk turer sammen og jeg forsøkte å engasjere ham i teoretiske betraktninger omkring Rotary. Han var interessert i hva jeg kunne fortelle om mannssamfund og spesielt i Schurz's påstand om at det var vennskapsfølelse som var den første begynnelse, men han ga meg heller ikke under disse samtaler noen anvisning på det jeg egentlig søkte hos ham. En kveld vi satt ved peisen, kom han bort til meg med en gjestebok og ba meg skrive noe i den. Nu vet vi alle at det ikke er noe som er mere skikket til å tømme hjernen hos et menneske enn å få en slik gjestebok i hånden, men heldigvis kom jeg til å tenke på noe jeg hadde sagt i min tale til Clinton Andersen som var R. I. Representant på distriktskonferansen her året forut.

Det var: The source of Rotary is in a good man's heart and in a sound man's brain. — «Rotarys utspring er i en god manns hjerte og i en klok manns hjerne».

Han leste det og sa stillferdig: Det er pent sagt det der Reidar, men jeg tror du ville være sannheten nærmere om du hadde skrevet: «The source of Rotary is in the heart of a man who wants to be good and in the brain of a man who believes that it is wise to be good». — «Rotarys utspring er i hjertet hos en mann som gjerne vil være god og i hjernen hos en mann som tror at det er klokt å være god».

Jeg oversetter fordi det engelske ord good og det norske ord god ikke helt dekker hinannen. «Be a good boy» heter det hvor vi ville si: Vær snild gutt.

Harris ord vil derfor bli riktigere oversatt om man sier: «Rotarys utspring er i hjertet hos en mann som gjerne vil være snild og i hjernen hos en mann som tror det er klokt å være snild».

Det ga meg et svar — det ga meg noe å tenke på. Denne mannen var betydelig — en utrettelig vilje bak et slikt livssyn ville gi et kall — det ga forklaring på meget. Noe måtte det jo

være som kunne inspirere mennesker av alle de forskjellige raser hvor Rotary hadde slått rot. Der måtte være noe som appellerte til alle mennesker til noe som var felles for dem. Paul Harris satte meg på sporet. Alle mennesker har engang vært barn — vi har alle engang vært 7 år gamle — vi har alle engang visst hva det var å være snild og visst at det lønnet seg å være snild. Det livssyn og den erfaring har vi alle engang eiet og de eksisterer i vår underbevissthet hvor intet går tapt.

Det er en gammel fabel som sier: Menneskets levealder var opprinnelig 7 år og mennesket var den elskeligste av alle jordens skapninger. De øvrige skapninger som stod mennesket nær, syntes det var synd dette at mennesket ikke kunne bli eldre og de sendte en deputasjon til Vår Herre og ba om at menneskets levealder måtte bli forhøyet. Ja, svarte Vår Herre, det er det intet i veien for hvis dere vil gi mennesket noe av deres egen levealder. Det var de villig til, og hunden ga 20 år av sin levealder, hesten 20 år av sin, koen 20 år av sin og apekatten 20 år av sin levealder. Og menneskets levealder ble forhøyet inntil 87 år. Men hva skjedde? Mennesket vedble å være det elskeligste av alle skapninger til det var 7 år gammelt, men i de 20 årene som vi fikk av hunden vimser vi omkring og snuser på alt mulig. I de neste 20 årene som vi fikk av hesten arbeider vi som hester for å skape oss et levebrød og en sosial posisjon, i de neste 20 år som vi fikk av koen tygger vi drøv på det vi utrettet i de foregående 20 år, og hvor det gjelder vår adferd i de siste 20 år som vi fikk av apekatten går fabelen heldigvis ikke i detaljer.

Jeg nevnte vår underbevissthet. Det har gjennom tidene vært hevdet at der også eksisterer en fellessjel, en kollektiv underbevissthet. Navn som Heraklit Leibnitz og vår tids C. G. Jung kan nevnes i forbindelse med denne tanke. Mennesket representerer ikke bare ved sine fysiske egenskaper og karakter en egen art blant jordens livsformer. Der eksisterer også en psykisk likhet og enhet. Vi kjenner alle begrepet underbevissthet og har alle personlige erfaringer. Leter vi etter et ord eller et navn kan vår bevissthet gi opp mens vår underbevissthet arbeider

videre for plutselig ved hjelp av en eller annen assosiasjon å servere vår bevissthet resultatet av sitt arbeide.

Jeg hørte forleden en litt stygg historie om dette. Den gjør seg best i jegform og er ganske illustrerende. «Jeg kom inn i kirken ved høymesse. Da jeg hadde satt meg, ble jeg oppmerksom på min sidemann. Han stirret stivt rett frem for seg og så ut som han grublet intenst på noe. Konsentrasjon, tenkte jeg. Presten talte om de 10 bud og ga en kommentar til hvert av dem. Da han var begynt på sin kommentar til det 6. bud, ble der plutselig liv i min sidemann. Han reiste seg halvveis opp, slo seg på låret og hvisket innett: Nei, nei, n å husker jeg hvor jeg glemte den nye paraplyen min.»

I Paul Harris tanke skulle Rotary bli en formidler mellom vår bevissthet og vår underbevissthet. Rotary skulle fremkalle noe som vi engang hadde eiet — men glemt. Det var ikke i første rekke paraplyen — våre dårlige egenskaper — det skulle minne oss om; Rotary skulle føre oss lenger tilbake til en periode i vårt liv hvor vi var lykkelige i bevisstheten om å være snilde.

Personlig nærer jeg ingen tvil om at dette var hans tanke og hans håp, men de krokveiene han måtte gå for å nå sitt mål har hos andre reist tvil om hans motiver.

Der ble i begynnelsen av 1930-årene nedsatt en komite av Chicago Universitet hvis oppgave det skulle være å analysere Chicago-klubben og avgi en uttalelse om Rotary. Komiteens resultater er utgitt som en bok på 293 sider. Det er et vitenskapelig arbeide som holder seg til realiteter. De menn som hadde stiftet klubben levet, og spørreskjemaer til klubbens stiftere og medlemmer gir pålitelig stoff. Den klubb som ble stiftet av Paul Harris i 1905 var en «Booster»- eller «Sponsor»-klubb og formålet var profitt. Medlemmene skulle gjøre forretning med hverandre og der foreligger oppgave over omsetningen mellom klubbens medlemmer for året 1915. Den androg til \$1,750,000.—.

10 år etterat klubben var stiftet var et av klubbens formål fremdeles profitt, men der var skjedd noe i mellemtiden. I 1909 ble spørsmålet reist i klubben om der ikke kunne gjøres noe for å skaffe Chicagos sentrum en Comfort station. Der fantes ikke

et pissoir, og folk gikk og skvatt på vegger og i porter. Klubben tok saken opp og kommunen bevilket \$20,000.—. Klubben og dens medlemmer ytet intet tilskudd såvidt jeg kan se. Her kommer Service inn ved siden av profitt og dermed også de store slagord: «He profits most who serves best» og «Service above self».

Dette initiativ fra klubbens side fikk betydelige konsekvenser. Det var visselig for de fleste medlemmer en helt ny og fremmed impuls dette å gjøre noe for andre. De følte ikke bare glede ved det — de ble formelig beruset av sin egen snildhet — og serviceidealet får innpass i klubben. Harris holdt igjen. Han syntes det gikk vel fort. Her stod han ved målet for sine planer — men han var en nøktern mann og han kjente sine rotarykamerater. Han var redd for farten. «Service» er meget, sa han, kan vi ikke nøye oss med å si at vi gjerne vil gjøre oss nyttige for andre — kan vi ikke bruke «usefulness» istedet for service. Men, nei, ska' det være så ska' det være, mente de andre, og så ble det Service. Hykleri, sa utenforstående. Profitt og service lar seg ikke forene. Sinclair Lewis skrev boken «Babbit», en strålende morsom satire over den amerikanske rotarianer.

Rotary ble modell for en rekke nye mannssamfund med lignende formål som Rotarys. Exchange — Lions — Kiwanis — Elks o.s.v. Klassifikasjonsregelen i Rotary begrenset adgangen til klubben og fordelene ved medlemsskap var iøynefallende. Forsikringsagenter, handelsreisende og andre selgere kunne som medlemmer av en Rotaryklubb reise omkring i hele U.S.A. og komme til dekket bord hvor det gjaldt å få kontakter. Der dannet seg kø og det var denne køen som havnet i de nye foreningene. For over 90 % av medlemmene i Chicago-klubben ble kontingenten betalt av deres firmaer som handelsomkostninger. En professor fra Harvard University som var gjest her i klubben for en tid siden og som ikke selv var medlem av noen klubb, svarte på et spørsmål fra meg: Rotary står øverst av disse klubbene, den får de høyere funksjonærer og de lavere går til de andre klubbene. Rotary har i Amerika aldri hatt de øverste ledere innen næringslivet. Jeg spurte om Rotarys lederstilling

hadde sin årsak i Rotarys serviceideal. Da smilte han bare. Sosialt ligger medlemsskapet i overkant av middelklassen, sier komiteen i 1930.

Samfundet har vanskelig for å godta en syntese av profitt og service.

Komiteen går ikke nærmere inn på en vurdering av idealismen i Rotarys slagord, men tar hatten av for den service som allerede er ytet. De fester seg spesielt ved Boy's Work og ved Rotary Foundation, men dette er i komiteens øyne ikke den vesentligste innsats. Der kan i Amerika siden Rotarys opprettelse spores en tiltagende vilje og evne hos amerikanerne til å ta ledelse i sosiale og humanitære tiltak. Her tar komiteen også skoene av og tilkjenner Rotary og dets etterlignere en vesentlig del av æren for dette.

Det har innen Rotary også vært under drøftelse å forandre hele formålsparagrafen — sløyfe ordet service — og sette leadership inn istedet. Club leadership — Vocational leadership — Community leadership og International leadership, men «Service above self» motstod også dette angrep. Tjenesteidealet ble stående. Rotarys utvikling minner i mangt og meget om et enkeltindivids utvikling. Har man først festet seg ved et ideal vil man nødig miste det selv om man frakjenner seg selv enhver evne til å nå det.

Chicago universitets komite fant betydelige verdier i Rotary, men den ga ikke noe svar på det spørsmål jeg stillet. Er Rotary blitt hva dets stifter Paul Harris hadde tenkt og håpet det skulle bli? Den peker på det programmessige vennskap hvor alle bruker fornavn, men for utenforstående er det ikke lett å vurdere et vennskap som de ikke selv har opplevet eller prøvet.

Den peker på at den gjennomsnittlige medlemskapstid er 10 år. Noen kommer og går, andre blir. Spørreskjemaenes resultat viser at mangel på tid til å delta i møtene er den alminneligste årsak til at man går ut. Andre kan være skuffet. De kan ha regnet med større idealisme hos sine rotarykamerater enn de har funnet. Det hender sjeldnere at man selv synes man kommer til kort i så måte.

Det viser seg her som på alle andre områder at der er en viss forbindelse mellom det man sår og det man høster, og her ligger vel den virkelige grunn til at rotarianeren og hans klubb skilles.

En indianer kom inn til New York og søkte en sakfører for å få ordnet skilsmisse fra sin kone. Indianeren snakket dårlig engelsk og sakføreren ble trett av ham og tilrådet ham å reise hjem igjen og la skilsmissen fare. Da ble indianeren sint og så sa han: Jeg plante mais — jeg få mais. Jeg plante spinat — jeg få spinat. Jeg plante indianer — jeg få kineser — jeg skilles.

Den som i Rotary planter god vilje vil høste vennskap og glede — den som planter egoisme vil høste skuffelse. Det tror jeg vi alle kan være enige om.

Men så kommer jeg til svaret på det spørsmål jeg stillet. Er Rotary blitt hva Paul Harris tenkte og håpet. Her må jeg komme tilbake til Paul Harris. Han var hva vi vil kalle en barnslig sjel — han både tenkte og følte anderledes enn de fleste av oss. Jeg har hørt ham fortelle hvordan han før han stiftet Rotary lurte prosederende klienter sammen med motparter — som de ikke kjente personlig — under fornavn eller falske navn — og hvordan han frydet seg over å se et vennskap utvikle seg mellom mennesker som hatet hverandre i en tvist om materielle verdier.

Jeg har hørt ham fortelle om de mange forskjellige trossamfundns representanter i Chicago-klubben. Hvert trossamfund ble betraktet som et yrke. Til hverdags var der en bitter kamp mellom dem om den rette tro og man sørget for å plasere dem lengst mulig fra hverandre på møtene. I Amerika åpnes ethvert Rotary-møte med bønn og hver av disse representantene forrettet i tur og orden. «Vet du hvordan det gikk», sa han. I Rotary søkte de sammen og det endte med at de ba om et felles bord for geistlige. De ville være sammen og jeg så intet til innbyrdes uenighet. I etiken var de alle forenet.

Harris var en mann med sans for humor, sa en kunstmaler som hadde tegnet Harris i sin tid, og som besøkte oss her for en tid siden. Ja, det kan man si, men det var en form for humor som nok kan få en nordmann til å smile, men ikke til å le høyt. Det var hverken Inntrøndelags eller Albert Engströms humor.

Da han under sitt Norgesbesøk reiste fra Oslo til Bergen, ble han fulgt av endel Bergensrotarianere. De fortalte at han på toget arrangerte en liten sketch. Han skulle selv spille rollen som en fremmed mann som kom inn og tok frakken til en av de andre ved en såkalt feiltagelse og så skulle da replikkene fritt få utvikle seg. Lek — barnelek — kan man kalle det, men bergenserne syntes det var meget morsomt.

Vi har som voksne, kloke, livserfarne mennesker vennet oss til å se ovenfra—nedad på alt som hører vårt forlengst forbigangne barnestudium til. «Snild og dum», «Go'hjerta og si'rompa» er uttrykk vi alle kjenner. Det gjorde ikke Paul Harris. Han ville gjerne ha med noe av rammen om mennesket i det stadium hvor det var snildt og visste at det lønnet seg å være snild.

Hvis vi ser inn i oss selv og deretter tar et overblikk over menneskeheten idag, vil vi visselig innrømme at en slik innstilling er sjelden. Ja, den er så sjelden at den nødvendigvis måtte vekke oppsikt. Det overraskende og gledelige er imidlertid at den ikke bare vakte oppsikt, men også ble en inspirasjon for mange mennesker. Den ble en formidler mellom vår bevissthet og vår undervisning. Det er den eneste mulige forklaring på Rotarys enestående utvikling, og så lenge Rotary minner oss om at vi engang har eiet evnen til å være snilde og en gang ukentlig foreholder oss at det nettopp er denne evnen og viljen til å være snild som idag fyller vårt eget og verdens hjerte med sitt fravær — så lenge vil Rotary være hva Paul Harris hadde tenkt og håpet det skulle bli.

TRONDHEIM

Foredrag holdt ved Rotary-kongress 17. juni 1954
Av bygningssjef Gunnar Stabell.

Da Harald Hårfagre i 872 hadde vunnet slaget i Hafersfjord og etterpå gjort seg til herre i Trøndelag, ble denne landsdelen kjernen i hans rike med stapelplass og gudehov på Lade. Her oppe lå landets «makt og megin» som det heter i sagaen — og her følte han seg hjemme. «Trondheim» var opprinnelig navnet på bygdene omkring fjorden — frodige, trivelige strøk hvor det var godt å leve.

Vel 100 år senere kom vikingekongen Olav Tryggvason fra England med prester. Han brente gudehovet på Lade og grunnla «kaupangen» ved elveosen, hvor han etter å ha blitt hyldet på Øra bygget kongsgård og kirke. Den prektige skuten sin «Ormen Lange» lot han bygge i viken ved Lade, men fikk sin bane i slaget ved Svolder år 1000.

Midtsommers 1030 red kong Olav Haraldsson frem over grensefjellene fra Sverige med sine stridsmenn for å slå et slag for den nasjonale samlingstanken mot de egenmektige stormennene som hadde fordrevet ham.

Da hæren i den lyse sommernatt nådde frem dit hvor landet faller av mot Trondheimsfjorden, ble kongen — som vanligvis var munter og snakksom — fåmælt og tankefull. Biskopen red da bort til kongen — forteller sagaen — og spurte hva han tenkte på siden han var så stille.

Da svarte kongen alvorfull: «Underlige ting er kommet meg

fore en stund. Jeg så nå ut over en del av Norge, da jeg fór vesterfra fjellet. Det kom meg da i hu at jeg hadde vært mangen dag glad i dette landet.

Jeg fikk da et syn at jeg så utover alle Trondheimsbygdene og dernest ut over hele Norge. Og jo lenger dette synet varte desto videre så jeg, inntil jeg skuet ut over den hele verden, både over land og sjø. Jeg kjente nøye igjen de steder hvor jeg før hadde vært, men like tydelig så jeg de steder jeg aldri hadde vært før, men bare hørt omtale, både bygde og ubygd så vide som verden er.»

Biskopen sa at dette synet var hellig og meget merkelig.

Olavs fall på Stiklestad ble avgjørende for kristendommens innførelse i Norge og av den største betydning for vår by som ble landets kirkesentrum og kulturelle midtpunkt. Store skarer pilegrimmer strømmet til helgenkongens hvilested i Nidarosdomen, som ble ombygget og utvidet gjennom romanske og gotiske stilperioder i det 12te og 13de århundre, til den muligens sto ferdigreist i 1320-årene. Men allerede i 1329 ble den herjet av den første brann og siden har den fulgt med i nasjonens oppgangs- og nedgangsperioder, — og lå halvveis i grus da man for ca. 90 år siden tok fatt på den restaureringen som ennå vil vare i mange år.

Med sine rike detaljer og sitt vakre material er den uomtvistet uten sammenlikning Nordens praktfulleste Gudshus og vår bys største severdighet. Syd for kirken ligger det gamle erkesetets ærverdige boligkompleks, det viktigste og interessanteste minne om norsk middelaldersk profanarkitektur. Østhuset er Nordens eldste profane stenbygning (oppført i 1180-årene), og det senere oppførte Vesthus, landets eldste skorsteinsstue. Ved reformasjonens innførelse i 1537, gikk Erkebispegården over til residens for lensherren, og ved eneveldets innførelse i 1660 tok militæretaten bygningene i bruk til magasiner. Anleggets bygningshistorie undersøkes for tiden, og så er det meningen å sette komplekset i høvelig stand som representasjonslokaler for stat og kommune ved spesielle anledninger.

Middelalderens Trondheim var ikke stor, den omfattet bare

det nordøstlige hjørne av den nåværende «midtby» og folkemengden var bare på henved 2000 sjeler. Men som setet for rikets høyeste verdslige og geistlige myndighet, kom byen straks til å spille en fremtredende rolle i landets politikk og dets religiøse liv — og sin plass som materielt og åndelig sentrum for de fruktbare og folkerike Trøndelagsbygder — ja også for Nord-Norge — har den i alle fall gjennom skiftende tider beholdt.

I løpet av sin snart tusenårige beståen har Trondheim — som landet forøvrig — opplevet perioder både av godt og ondt. Ofte har skjebnen rammet den med hårde slag. Særlig har svære ildsvåder gang på gang lagt store deler av bebyggelsen i aske, men også flomskader, leirras og farsotter har den vært utsatt for og tunge krigs- og krisetider har den gjennomlevet. (Avstått til Sverige i kortere perioder i 1564 og 1658.) Trondheim har dog alltid redet stormen av og ved seig utholdenhet og slit — men også ved konjunktorenes heldige forløp — kommet seg på fote igjen.

Ingen by er befolkningsmessig og i sitt næringsliv så intimt knyttet til det omliggende oppland som Trondheim. Bymann og bonde er begge trøndere av samme rot og lynne. Det kan visstnok tilskrives denne samhörigheten mellom by og land i forbindelse med arten av byens næringsliv, delvis spesielle trekk i folkekarakteren, at de opp- og nedadgående tider vanligvis gir seg mindre iøynefallende utslag her enn ellers i landet. En holder mindre på slomp og tilfeldigheter enn på det solide og vedholdende arbeide. En ror seg nødvendig langt ut, tar nødvendig risiko. Vi savner hvalfangst, skipping og storindustri. Byen preges derfor — får en vel si — av en jevn og alminnelig velstand, mens store mer eller mindre konjunkturbetonte formuer sjelden hopper seg opp.

Ualminnelig vakker er Trondheims beliggenhet på den flate øra ved fjorden med Nidelvens kaprisiøse slyng, først nesten ut i fjorden — men så i en svær bue rundt katedralen før utløpet gjennom den gamle elvehavn med de maleriske gamle pakkhus fra slutten av det 16. århundre. Og så den åpne villa-

bebyggelsen oppover åsene i øst og vest, som bades i henholdsvis morgen- og aftensol i sommerhalvåret og tindrer av tusen lys i vinterkvelden. På høyden i øst kneiser Kristianstens festning og ute i fjorden, i Munkegatens akse, ligger Munkholmen — først rettersted, siden kloster og til sist festning, mest kjent som Griffenfeldts fengsel.

De rike muligheter for en videre anleggsmessig utforming av byterrenget, som er lagt så vel til rette fra naturens hånd, er imidlertid hittil bare dårlig utnyttet. Her ligger store estetiske oppgaver og venter på en oppofrende innsats av de kommende slekter.

Men byen savner fordelen ved et sydhellende terreng, og dessuten gir trekken fra havet opp gjennom den brede Guldalen et barskt og vekslende klima, som ikke alltid er det heldigste for folk med vek helse, men som kanskje herder og stålsetter de mere hårdføre.

Av uvurderlig verdi for byens befolkning er den store «Bymark», 30 000 mål friluftsterreng, og videre utenfor denne har man ubebygget skog- og høyfjellsområde i vid omkrets. Bymarka er opprinnelig en byalmenning, som Harald Hårfagre inndrog under kronen, men som Olav Tryggvason skjenket byen tilbake. Her kunne byfolket fritt hente seg vedfang og byggetømmer og drive sine kreaturer på beite — med det resultat at den for 100 år siden var helt snauet for skog. I 1872 ble plantning satt i gang, først i Ilabergene hvor vi nå har «Elsterparken», oppkalt etter forstmannen og forfatteren Christian Elster den eldre. Senere ble gjennom alle år plantet videre utover marken, men da Skistua ble bygget i 1896, fantes det enda bare en grantele stor nok til telefonstolpe. I dag er det stor og meget vekstrig skog over alt, både av gran og furu.

Dette er byens friluft- og sportsterreng, og det kan sikkert for en del skyldes denne herlighet at trønderske sportsprestasjoner har bidratt stort til å gjøre byen kjent vidt ut over kloden.

Det lettventil tilgjengelige friluftsområde sammen med byens forholdsvis åpne karakter var det formodentlig som brakte en viden bereist professor ved høgskolen, som nettopp var kommet

hjem fra et flere års opphold i Amerika til å uttale: «Alle familier med barn skulle tilpliktes å bo i Trondheim» — og vedkommende var selv ikke trønder. Det hadde sikkert heller ikke noen forbindelse med statistikken som viser at barnedødeligheten i Trondheim er mindre enn i noen skandinavisk by.

Etter storbrannen i 1681, da den gamle middelalderbyen med sine trange, krokete streter og smug, så å si helt gikk til grunne, ble Trondheim gjenoppbygd etter luxemburgeren, general Cicignons storstilte reguleringsplan med brede rettlinjede gater, som skulle fungere som brannintervaller, og som senere for en stor del ble beplantet og ga byen det åpne trivelige preg den har bevart like til våre dager, og som sammen med den lave — ofte meget staselige trebebyggelse — virket så imponerende at en kjent Osloborger ved begynnelsen av dette århundre uttalte at: «Oslo er en stor småby, Trondheim er en liten storby». Det var ved den tid det sto i geografien at «Trondheim er en by med brede gater hvor det av og til ferdes mennesker». I dag er disse gater blitt pulserende trafikkårer, hvis bredde ikke alltid strekker til, men en del av middelaldergatene er bevart i de såkalte veiter, hvorav den smaleste, «Skradikveiten», i disse dager blir fjernet for oppførelse av byens prosjekterte svømmehallanlegg.

I det 17de århundre hadde byen såvel materielt som kulturelt en blomstringstid, da trelast, fisk- og bergverksprodukter var aktuelle eksportartikler, som brakte penger i kassen hos en initiativrik forretningsstand, som for en betydelig del besto av innvandrede folk fra det sydlige Danmark, men også fra andre land. Mange av disse ble velhavende lokalpatrioter med høy kultur, og de bygget seg vakre boliger i rokokkoens og empirens stilperiode, såvel i byen som dens omegn. Stiftsgården, Harmonien (som dessverre brente under krigen), Hornemannsgården (politikammer), og Svaneapoteket er eksempler fra denne tid. Bakke gård, Møllehaugen, Kystad, Ferstad, Lerkendal og Lade er vakre patrisiergårder i byens omegn som ennå er bevart. Innbyggerantallet var den gang 8 à 9000 og litt større enn Oslos.

Trondheim har alltid vært et kultursentrum, et lærdomssete

og en skoleby. Den boklige lærdom var jo i de eldste tider nøye knyttet til kirken — «Kongespeilet» antas jo å være skrevet i Erkebisppegården. Katedralskolen har en 900-årig tradisjon og landets første vitenskapelige forening: Det Kgl. Norske Videnskabers Selskab ble stiftet i 1760, som en forløper for universitetet og danner fremdeles ved den videre utbygging kjernen i vitenskapelig forskning nordenfjells på det zoologiske, botaniske, arkeologiske og byhistoriske område. I forrige århundre tok byen ledelsen i den tekniske undervisning, hvilket igjen førte til at Norges tekniske høgskole ble lagt her. Den har nå ca. 1200 elever og 55 professorer. Senere er Norges Lærerhøgskole kommet til — den har hittil holdt til på det gamle herresetet på Lade, men Stortinget vil i de nærmeste dager gjøre vedtak om oppførelse av nybygg for skolen på et større område, som er stillet til disposisjon av byen bak Kristianstens festning. Vi har lavere teknisk skole, yrkesskole, handelsgymnasium, husmorskole og barnevernsinstitutt. På Ladehammeren skal det bygges et kompleks for maritime skoler: sjømannskole, maskinist-skole, stuertskole og muligens fiskerfagskole. Det ble ifjor holdt arkitektkonkurranse for anlegget, og det har vært på tale å ordne oppvarmingsspørsmålet ved varmpumpeanlegg fra Trondheimsfjordens dypvannsrenne, hvor temperaturen aldri synker under + 7°.

Trøndelag Teater kan med enkelte avbrytelser se tilbake på en 1½ hundreårig tilværelse, det er landets første faste scene, og her fant den første oppførelsen med bare norske skuespillere sted. Musikkinteressen har alltid vært stor, og korsangen står meget høyt. Symfoniorkesteret er av stor betydning for byens musikkliv, og vi har nettopp fått et musikkhistorisk museum på Ringve. Om interessen for malerkunst og skulptur vitner den over 100 år gamle Kunstforening med sin vakre galleribygning (oppført i 1929) og sine verdifulle samlinger av norske, men også av utenlandske mesterverker. Vi får ta oss til inntekt hva Chr. Krohg skrev i 1902: «Når kunstnerne nå en etter en forlater Norge, så er det kun landets fattigdom som er skyld i det. Vil noen gjerne bli i landet, så er under de forhåndenværende

omstendigheter ikke Kristiania det riktige sted. Heller ikke Bergen — tross sin bekjente lyrikk. Anderledes forholder det seg med Trondhjem. Denne by har vist seg å ha stor interesse og må åpenbart være bedre situert enn de 2 ovennevnte. Etterutstillingen deroppe var på en dag besøkt av 900 mennesker, mens i Kristiania knapt 50 mennesker hadde råd til det. Til galleriet og Kunstforeningen kjøpes hvert år for store summer. De kunstnerne som vil bli i landet, bør derfor flytte til Trondhjem.»

Kunstindustrimuseets rike samlinger og omfattende bibliotek gir høve til studier på dette spesielle felt og folkemuseet på Sverresborg er et lite «Maihaugen» med sine vakre grupper av gammel trøndersk bygningskunst og lokalpreget bohøve og annet inventar av kulturhistorisk verdi. For det leselystne publikum står bl. a. folkebibliotekets ca. 60 000 bøker og videnskapsselskapets ca. 185 000 bind til disposisjon foruten høgskolens omfattende faglitterære bibliotek. For den spesielle folkeforlystelse har byen gode og rommelige kinematografer.

Kulturlivet i byen er sikkert blitt inspirert og beriket ved de store restaureringsarbeider som i snart 100 år har pågått ved Nidaroskatedralen og ved de mange fremrakende kunstnere, som gjennom årene har vært knyttet til dette arbeidet.

Trondheim har mange milde stiftelser, dels av anseelig alder. «Hospitalet» — nå alderspensjonat — skriver seg fra Magnus Lagabøters tid, De Angelske Stiftelser er vel 200 år gamle, St. Jørgens Hus oppført i 1607, Carl Johans Arbeidsstiftelse (1818) og Hans Nissens Arbeidsstiftelse. Nevnes må også E. C. Dahls Fødselsstiftelse, hvor praktisk talt alle byens og omegnens barn kommer til verden (ca. 2000 pr. år) og som ligger i en vakker park og er oppført i begynnelsen av dette århundre.

Men grunnlaget for byens kulturelle liv er jo dens materielle, og det som bærer dette er da først og fremst håndverk og handel, samferdsel og industri.

Trondheim har alltid hatt en solid håndverkerstand og den hevder fremdeles sine rike tradisjoner med ære — uten at en egentlig kan peke på noen spesiell gren som særlig dominerende

med hensyn til kvalitet eller særpreg. Den største rolle spiller naturligvis bygningshåndverket. Boligbygningen har vært alvorlig hemmet av byens snevre grenser, men etter at vi for 2 år siden fikk en liten byutvidelse, har reisningen av nye bolighus skutt fart. Det vil i høy grad være å ønske å få revet en rekke dårlige, gammeldagse trehus til fordel for nybygg i brannfast materiale. Men såvel bolignøden som husenes uforholdsmessig høye leieverdi har hittil vanskeliggjort dette. Det er dessuten over 100 år siden en har hatt noen mere omfangsrik bybrann, og nå har vi nettopp fått en tipp topp moderne brannstasjon med tidsmessig utstyr og ny «Rotary-brannsjef», så utsikten til sanering ad den vei er blitt stadig mindre.

En redaktør foreslo en gang at bystyret skulle ansette en pyroman for å rette på forholdet, — og jeg må nesten i denne forbindelse få lov til å sitere et telegram som jeg en gang før krigen sendte den tidligere brannsjef ved en spesiell anledning:

Så mangen gang
en ønske kan
at rønner vilde brænde —
Men tilløpene strander på
det brannkorps du kan sende.

Så må da alle fortsatt bo
hver i sin usle bolig
fordi som anti-brann-ekspert
du passer på så trolig.

Nei, skal nye hus vi få i stand
og oss med gamle kvitte,
så må vår brannsjef sprøyte vann
med mere konduite.

Men fra spøk til alvor — en skal ikke leke med ilden —. En stormfull natt kan ulykken igjen være ute og sanere mere enn ønskelig. Trondheim er med sin trebebyggelse fremdeles en brannfarlig by selv om det nå er over 50 år siden murtvängen ble innført i de sentrale bydeler.

Hva handel og samferdsel angår, må det sies at det rike og

levende samspillet med byens oppland alltid har vært karakteristisk for handelen, men også de nordlige landsdeler sogner i mange henseender handelsmessig til Trondheim. Med hensyn til omsetningen spiller naturligvis kommunikasjonene en stor rolle, og byens geografiske beliggenhet gjør den til et naturlig knutepunkt og stapelplass både for den innenlands nord/syd-gående trafikk og for ferdsele øst/vest mellom Sverige og havet. Med de gode jernbaneforbindelser i begge disse retninger sammen med velutviklet sjøverts rutefart, er hovedbetingelsen for handelsomsetningen til stede. Men vi lenges stort etter jernbanelinjetts elektrifisering!

Byens havneanlegg har i de siste årene fått en meget verdifull utvidelse med nye dypvannskaier, rikelig kranutstyr og rommelige lagerhus, som stadig blir videre utbygget. Den har en kai-lengde på ca. 6 km. I årene etter krigen har spørsmålet om Trondheim som isfri transitthavn for midtre og nordre Sverige vært diskutert.

Med hensyn til bussforbindelse så underholder 160 busser regelmessige ruter til alle deler av Trøndelagsdistriktet og daglige fjernruteforbindelser med de tilgrensende fylker. Men noen rutebilstasjon — som det nå har vært arbeidet med i over en menneskealder — har vi ennå ikke fått, men den er dog i emning.

Spørsmålet om flyplass er ennå ikke avgjort. Den flyplassen som tyskerne opparbeidet på Lade, vil mange disponere til industriområde, men det vil jo på den annen side være en stor fordel å ha en flyplass innen bygrensen. Med den voldsomme utviklingen som i den siste tid har funnet sted på flyområdet, er det slett ikke sikkert at flyplassens lengde vil bli av en så avgjørende betydning i fremtiden. En kombinasjon av oppdrift og fremdrift vil bringe flyene hurtigere på vingene. Det annet alternativ er flyplass på myrstrekningene ved Heimdal, ca. 1 mil syd for byen.

Den viktigste artikkel i omsetningen er fiskeprodukter, og hva angår fetsild og laksefiske inntar Trondheim en dominerende rolle som eksportby. Ferskfiskomsetningen har tatt seg veldig opp i de siste årene etter at vi fikk moderne kjølelagre. Forøvrig

har handel og omsetning naturnødvendig en sterk sammenheng med byens industri. Noen utpreget industriby har Trondheim aldri vært, men forholdet har endret seg ganske betydelig i den senere tid og meget tyder på at byen på dette område kan gå en rik fremtid i møte. Dette gjelder både den hjemmeindustrien som skal dekke landsdelens behov og den foredlingsindustrien, som bygger på distriktenes egen produksjon av råvarer. Grunnbedriften som skal muliggjøre denne fremgangen er Trondheim komm. elektrisitetsverk med sine store kraftreserver, som ved videre utbygging vil kunne skaffe den nødvendige krafttilførsel. I dag er nærings- og nytelsesindustrien av størst betydning, særlig da hermetikkindustrien, men også jern- og metallindustrien som skipsverftene og mekaniske verksteder samt småindustrien etter at vi nylig fikk en ny industribygning på ca. 16 000 m² gulvflate. Men det kommunale gassverk er blitt et sørgelig kapittel med sine årlige underskudd på 6 à 700 000 kroner, og det diskuteres da også i disse dager om å legge det ned.

Trondheim har i dag ca. 60 000 innbyggere, men like inn på grensene bor det i nabokommunen Strinda i alle fall 20 000 mennesker, som mer eller mindre sogner til byen og har sitt erverv der. Den lille byutvidelsen man oppnådde for 2 år siden, må sikkert om ikke mange år følges av en ny og større utvidelse — helst omfattende hele nabokommunen.

Hvordan ser utenforstående på Trondheim og trønderne? I 1760-årene skrev Johan Herman Wessel til trønderen Johan Randulf Bull, senere Norges første justitiarius, som den gang sammen med Wessel var medlem av Det norske selskap i København:

En gang en høist forvoren jyde
med haggel på en trønder ville skyde,
men fikk hans pande ei i sønder:
«Nei, der skal kugler til en trønder.»

Jeg vet ikke hva folks syn på trønderne var før Wessels dager, men siden er hans uttalelse blitt hengende ved oss.

I 1874 skrev bergenseren Johan Sebastian Welhaven:

I Trondhjem trumfer man de andre stæder
med kjærne-norskhets pralende besyver.
En dukke-Olaf, der sin vælde lyver
bag Olavs-skrinets ødelagte Bræder.

Du bolde trønder med de norske sæder
hvor har du vingene hvormed du flyver?
Hvor er den skatt, hvor finnes blott den styver
hvormed du borge vil din trønder-hæder?

Er det ditt lærde selskap til eksempel,
den gamle ko som ennu ei har malket
som nu står blind og lam blandt støv og skimmel.

Mon det er hint vandaliserte tempel,
som helte hvelvet til en marmorhimmel
som svensken plyndret og som du har — kalket.

Men det lærde selskaps støv og skimmel er forlengst feiet bort, og institusjonen fikk dessuten for over en menneskealder siden en vitenskapelig innsprøyting ved de nye lærerkrefter fra N.T.H.

Det vandaliserte tempel — Nidarosdomen — er forlengst befridd for sitt kalkbelegg og vil om ikke alt for lenge stå gjenreist i fordums glans — og kanskje vel så det.

Fra første gangs tilreisende finnes det mange beretninger om det imponerende inntrykk byen ga når de fikk sitt første utsyn over den fra høydene, og en fransk vitenskapsmann som skulle skrive Nordmandis historie og i den anledning besøkte Norge for å se de trakter vikingene kom fra, fant at hans største opplevelse under Norgesferden det var Trondheim.

Maleren Henrik Sørensen uttalte da han for noen år siden avla byen et besøk:

«Katedralen her oppe er som juvelen i Norges krone. Hele byggverket gir jo uttrykk for vårt lands historie og særlig denne byens historie, denne byen som er og blir Norges åndelige hovedstad, her hvor hvert skritt vi tar er som å bla i Snorre. Jeg holder på å få hele min norske snørrhovenhet tilbake her jeg går blant de gamle husene i Trondheim og atter gleder meg over det deilige, brede Trønderi.»

Dr. Richardson fra London som nylig holdt noen forelesninger ved høyskolen, og som skal være en av verdens største kapasiteter på det metallurgiske forskningsområde uttalte ved sin avreise: «Men så vakker som denne byen er frister den til et snarlig gjensyn. Dere er jammen heldige som kan bo i en så trivelig by!

Trondhjemmerne har hatt ord på seg for å være reserverte og stive og vanskelig å komme i kontakt med. Dette forholdet har kanskje endret seg noe med årene — i allfall etter hva en fransk globetrotter, som hadde vandret viden om og vært over alt i Norge, forleden skrev: «Den dypeste årsak til at jeg har fremhevet Trondheim som min favorittby er l y n n e t h o s i n n b y g g e r n e. Den blanding av naturlig sympati og seriøs menneskelighet de legger for dagen, tiltaler meg i høy grad. Det er vanskelig å motstå en slik sympati, som gir seg uttrykk så fritt og lett som i Trondheim — og en skal være i svært dårlig humør hvis en ikke lar seg overvinne av deres elskverdighet.»

Ut fra den kjente «trønderske treghet» er det eiendommelig å høre en slik uttalelse, kanskje særlig fra en franskmann.

Trondheim har sitt lokale — «nordiske», sier fremmede — særpreg i stil med det omliggende brede landskap og den åpne fjord, og en belysning som fascinerer den tilreisende. Innbyggerne har sin egenartede, lune noe «Engströmske» humor, kjent gjennom trønderskrønene, og sin brede saftige dialekt, som ofte skurrer i forfinede ører. Men hos befolkningen savner man det pågående initiativ i næringslivet — det går så godt på gammelmåten — og på den annen side respekten for de byhistoriske minner av kulturell verdi.

De lette kommunikasjoner og radioen truer med å utviske de lokale særpreg. En må allikevel håpe at Trondheim formår å beholde sitt åpne og vennlige utseende og fortsatt kan forbli en sunn og trivelig by å leve og virke i, hvor befolkningen ikke bare kan finne et rikelig utkomme, men tillike velvære og lykke.

MENNESKER AV GOD VILJE

Rotarytale i Nidaros Domkirke av biskop Arne Fjellbu.

Den 17. juni 1954.

Når jeg i dag skal hilse Distriktskonferansen for 78. Distrikt av Rotary International vel møtt i Nidaros Domkirke, er det to internasjonale bevegelser som hilser hverandre og som vil skape fred og godvilje mellom mennesker over hele jorden.

Fra vi var barn vet vi at julebudskapet, første gang over Betlehems-marker julenatt, er et internasjonalt budskap om fred på jorden. Dere kjenner også til at englesangen fortsetter slik: I mennesker Guds velbehag. Men de fleste av dere vet neppe at det har vært sterk dissens innen kirken gjennom tidene om denne oversettelse er riktig. Det gjelder oversettelsen av det greske ordet Eudokia, som i vår bibel gjengis med «velbehag»: i mennesker Guds velbehag. Fred på jorden blant mennesker som Gud har funnet behag i. Men de oldlatinske oversettelser lyder for det meste «Hominibus bonae voluntatis»: blant mennesker av god vilje. Slik står det i den berømte Vulgata og også i enkelte protestantiske oversettelser. Etter den oversettelse skulle freden på jorden virkeligjøres blant mennesker som viser god vilje. Jeg nevner ikke dette for å ta opp noen drøftelse av greske og latinske oversettelser og tolkinger. Gode grunner taler for at vår norske oversettelse er riktig. Men jeg nevner det fordi det dog er riktig at Gud fremmer freden på jorden gjennom godviljens mennesker. Mennesker av god vilje er en positiv faktor som vi i dag trenger i verden mere enn noen sinne. Og jeg

nevner det fordi Rotary International er en godviljens bevegelse i dag i vår kløvede og kalde krigsverden. Jeg nevner det også fordi der er et kontaktpunkt mellom Rotary og den kirke som hilser dere i dag. Kirken og Rotary Internasjonal arbeider begge for fred på jorden og for å skape godvilje mellom mennesker.

Det neste jeg vil si, er dette: Jesus ble en gang spurt av sine disipler om hvem av dem skulle gjelde for å være størst. De hadde med respekt å melde trettet om dette. Så ynkelige kan Jesu disipler være. — Da svarte Jesus dem at den største er den som tjener: «For hvem er størst, den som sitter til bords, eller den som tjener? Er det ikke den som sitter til bords? — Men jeg er som en tjener iblant dere» (Luk. 22, 27). En annen gang sier han: «Den som skal bli stor iblant eder, han skal være eders tjener.» (Matt. 20, 26.)

Igjen ser vi kontakten mellom dette budskap denne kirke bringer og Rotarys idealer og mål: Tjenestens ideal, Service above self. Rotary er ingen religiøs bevegelse. Men kirken hvelver seg over hele menneskelivet, alt som vedkommer mennesket, vedkommer kirken, både laster og dyder, både det onde og det gode. Og alt som vil fremme godvilje blant mennesker og holde frem tjenestens ideal, har dype felles røtter i Gud selv.

Det tredje jeg vil si, er dette: Alle som arbeider for fred på jord og godvilje blant mennesker, kan lett fristes til mismot, til mishåp. Menneskelig sett synes alt slikt i dag håpløst, og i mine ører, kanskje det er min feil, ligger alle store slagord så nær frasen, og frasen lyder ofte hult.

Slik selverkjennelse bør kanskje også komme frem, selv om vi er samlet til festlig konferanse. Hva nytter det? — Og gransker vi vårt eget liv og gjør det ærlig, gir kanskje også dette med godvilje og tjeneridealet oss nokså blandede følelser.

Hvis dette skjer, er vi igjen på bølgelengde med den kirke som samler oss i dag. I motsetning til alle lettkjøpte fraser og blåøyet optisme er nemlig den gamle kirke meget realistisk: «Gud vet hvorledes vi er skapt, han kommer i hu at vi er støv», står det i Bibelens to og et halvt tusenårige salmebok. Det er realisme, en sunn, nøktern realisme.

Men sannelig har kirken midt i sin utrolig nøkterne realisme den oppgave å løfte alle som gjør det gode, ut av mismot og mishåp. Som en stadig appell står den der og sier til alle som strever etter å være godviljens mennesker: Gjør det gode og bli ikke trette. Og den viser stadig ved kjennsgjæringer selv at det nytter.

I går fikk jeg besøk av en dommer fra en by i Amerikas midtveststater. Han kom til meg med en anmodning fra St. Olavs Evangelical Lutheran Church i sin by.

I fjor forrettet jeg gudstjeneste i en by utenfor Calcutta, Serampoor i India, i en kirke bygget for et og et halvt århundre siden av en trønder, — kirkens navn var St. Olavs kirke. — En liten norsk konge falt på Stiklestad i 1030. — Fra Detroit i Michigan til Serampoor i India har hvetekornet som falt i jorden på Stiklestad, båret frukt.

«Men jeg er som en tjener iblant eder», sa vår Herre og Mester — han som var hvetekornet som falt i jorden og døde — da disiplene trettet om hvem som var den største. Og så ser vi på disse søyler, disse buer, reist av tjenere. På de mest bortgjemte steder, der hvor kanskje intet menneskeøye når, er de skjønneste kunstverker. — Det er Service above self —. Og hvilket resultat!

Derfor: Gjør det gode og bli ikke trette.

MENNESKET I ROTARY

Foredrag av dr. theol. Tord Godal, Lade R.K., under
distriktskonferansen i 78. Distrikt.

Fredag den 18. juni 1954.

Det er ikke noe spørsmål det i tidenes løp har vært arbeidet så energisk og vedholdende med som spørsmålet om mennesket. Det er et sentralt tema i all tenkning og religion. Vi møter det stadig påny i slektens historie. Hvordan det besvares, har følger både for den enkeltes og samfundets liv. Vårt syn på mennesket bestemmer vårt forhold til dem, og vår ordening av samlivet mellom dem.

Den klassiske filosof Platon tenkte stort om mennesket. Han var idealist og har for alle tider preget dette ord. Men det var bare om en del av mennesket han tenkte konsekvent idealistisk: dets ånd. Kroppen, legemet, derimot var nærmest et fengsel som hindret ånden fra å løfte seg opp til idéenes rike. Det ble derfor et skarpt skille mellom åndens og håndens gjerning. Den første som vesentlig besto i kunst, diktning og filosofi, lyste som stjerner himmelhøyt over det jordiske. Men nu trengte samfundet i høy grad at også kroppsarbeide ble utført. Jordbruk, håndverk, fiske og handel var nødvendige for livets beståen. Det førte til at da Platon skulle skrive sine lover for samfundet (hans største verk heter «Lovene»), ble det noen etter vår mening hårde lover. De forutsatte et skarpt skille mellom ånds- og kroppsarbeidere og lot den største del av folket ha en livsgjerning som ikke var i pakt med menneskets adelsmerke. Så idealistisk Platons syn derfor enn var på mennesket, så innebar det likevel

en samfundsform, som etter vår oppfatning gjorde stor urett mot vesentlige deler av folket.

Eller vi kan ta for oss en moderne tenker som Nietzsche. Han var såvisst ingen idealist. Mennesket er tvertom i sin helhet runnet av jorden alene. «Kropp er jeg, helt og alene og ingenting annet.» Mennesket stilles på linje med dyret. De stolte frie mennesker er som «leende løver» og «løslatte rovdyr». Hva det syn førte til, erindrer vi fra krigens år. Det la grunnlag for satsen: makten er retten. Og den åpnet igjen for gasskamre, konsentrasjonsleire og raseforfølgelser.

Så avgjørende for menneskers skjebne kan livsanskuelser være. Det er derfor alltid av stor interesse og betydning å vite hvilket syn på mennesket en bevegelse representerer. Og det vi her vil gjøre et lite forsøk på, er å trekke frem Rotarys tanker om mennesket og plasere dem i en kulturell sammenheng.

Det mest iøynefallende ved bevegelsen er dens sterke fremhevelse av s a m f u n d s t a n k e n. Mennesket er bestemt til å leve i samfund. Det går som en rød tråd gjennom alt dens virke. Kontakt, fellesskap, vennskap, kameratskap, kort sagt vil je t i l s a m f u n d, finner vi understreket i alt som sies og skrives om bevegelsen. Og med samfund menes da ikke bare en ytre kontakt, fremtvunget ved den ytre situasjon, hensynet til produksjon, levestandard o. s. v., men p e r s o n samfund båret av interessefellesskap og av bevisstheten om at menneskene hører sammen, ja mer og mindre er ett.

Behovet for samfund og erkjennelsen av dets betydning var av de sterkeste motiver som førte til stiftelsen av den første klubb. Det skjedde som kjent i storbyen — og dengang ihvertfall: gangsterbyen — Chicago. Det er forsåvidt illustrerende at det nettopp var i denne millionbyen at den første klubben ble til. Det er neppe noe sted ensomheten kan kjennes så sterkt som i en storby. Man kan bo som i en maurtue og likevel føle seg utrøstelig alene. I den tettpakke masse i de rasjonelt utnyttede boligkomplekser oppleves mangelen på samfund som et svelg mellom menneskene.

Med ensomheten følger gjerne angst og utrygghet. Men

fremforalt gjør følelsen av tomhet og fattigdom seg gjeldende, livslede.

Det var noe av denne følelsesmessige bakgrunn som drev de fire sammen den 23. februar 1905 i Chicago. De hadde ganske enkelt behov for samfund.

Når Rotary-bevegelsen har vist seg så sterk og omsegripende, så var grunnen ikke minst den at den nettopp bygget på samfundsdriften. Samfundsdriften er nemlig en høyst elementær og vital drift, så elementær og vital at man ikke kan tale om menneske uten å tale om samfund. Uten samfund med mennesker er livet kun halvt. Allerede de gamle grekere ga klart uttrykk for dette da de kalte mennesket et zoon politikon, et politisk vesen. Med det mentes nettopp samfundsmenneske. Vi er bestemt til å leve med og for hverandre. Livet er like meget knyttet til andre som til meg selv. Hvor denne bestemmelse ikke oppfylles, der savnes noe avgjørende i et menneskes livsutfoldelse. Et liv i splendid isolation — det være seg omgitt av de fornemste livsgoder forøvrig — er som en torso. En torso kan være uten armer, men den kan også være uten hode. Så mangelfullt kan livet kjennes uten ekte fellesskap.

Det viser seg også at alle bevegelser som vil gjøre seg håp om tilslutning, må appellere til samfundsfølelsen og imøtekomme dens krav. Ja så dominerende kan denne trang undertiden være at bare man kan by menneskene fellesskap, kan man få dem med på oppgaver og handlinger de vanligvis ville reagere sterkt imot. Moderne massebevegelser er eksempler på det.

Et særskilt trekk i tiden la forholdene ytterligere til rette for en bevegelse som Rotary: at dette elementære behov etter samfund lenge hadde vært forsømt. Samfundsmennesket hadde ikke holdt følge med det industrialiserte menneske. Teknikk og industri hadde i accellererende tempo drevet menneskene sammen. Vi fikk de store byer og de tettbebyggede, begrensede industristrøk. Disse ble igjen knyttet sammen ved moderne kommunikasjonsmidler, som snart overvant de største tids- og rumproblemer. For det tekniske menneske eksisterer idag nesten ingen vanskeligheter når det gjelder den ytre kontakt mellom store deler av

jordens befolkning. Jeg kan i radio høre mitt medmenneske på den annen side av kloden i samme øyeblikk som han meddeler seg. Og det er neppe lenge før jeg også kan se ham — og han meg.

Men det er på den annen side åpenbart at menneskets samfundsidé ikke har gjennomgått samme utvikling. Teknikk og industri har forandret menneskenes ytre samfundsformer, men de har ikke formådd å skape et tilsvarende indre personlig fellesskap. Samfundsfølelsen ble utilfredsstillet og er det fremdeles.

Det som preger ikke bare litteraturen, men også vår tids tenkning, er derfor det ensomme og engstelige menneske, — mennesket som føler seg alene, ganske alene, overgitt til seg selv i en forvirret, meningsløs tilværelse. Den såkalte eksistensialisme som har satt dype spor i diktningen, er fra én side sett, den *e n s o m m e s* filosofi. Den er i og for seg ikke ny, men den har neppe noengang vært uttrykk for en så almen tilstand som idag. Alene, fylt av angst og bekymring, må den enkelte ta seg frem i livet. Så pinefull kan denne tilstand være at døden foretrekkes. Denne filosofi beskjeftiger seg meget med tanken om selv å kutte sin livstråd over.

I en slik situasjon kom altså Rotary med sin samfundsidé. Den tilbød kameratskap, vennskap. Disse fire som først kom sammen, hadde det økonomiske grunnlag for sin eksistens i orden. Men i likhet med så mange andre mennesker, savnet de medmennesket. Her kom klubben inn. Den ga kameratskap, den var et middel for personlig kontakt mellom mennesker. Den brøt ensomheten og bød menneskelig fellesskap. Dette er og blir et vesentlig grunnlag for dens eksistens. Klubbvirksomheten skal skape intim og tillitsfull kontakt mellom medlemmene. Det er simpelthen dens *raison d'être*.

Samfundstanken er det konstituerende i Rotary. Men det må straks også tilføyes at denne samfundsdannelse tillike skjer på et helt nytt felt. Det er fra sosiologisk synspunkt interessant å merke seg at fellesskapet søkes realisert på et område og et plan, hvor tanken tidligere ikke hadde praktisk form: mellom de

forskjellige bransjer og yrker. Det er dette som gjør Rotary til en pionerbevegelse. Vi kjenner fellesskapet i familien. Vi har laugssamfundet. Vi har de organiserte samfund i de forskjellige yrkesgruppers foreninger, juristforening, legeförening, lærerforbund o. s. v. Alle sammen har de sin store oppgave og betydning. Men de innebærer alle også en bestemt begrensning. De kan tildels sette skarpe skiller, så skarpe at på tross av at de har sin gjerning i samme folk og samme by, kan de forskjellige laug og grupper og foreninger være ytterst fremmed overfor hinannen. Rotary bryter prinsipielt med dette laugs- og yrkesystem, eller kanskje rettere: utfyller det ved å tilføye et nytt prinsipp: samfund på tvers av grensene. Det er i Rotary nettopp laugene som skal møtes. Samfundstanken skal virkeliggjøres på et høyere og mer omfattende plan. Hender skal rekkes og trykkes over skillelinjene. Har vi tidligere sagt at klubbvirksomhetens *raison d'être* var å skape en tillitsfull kontakt mellom medlemmene, så kan vi nu gå videre og si: denne kontakt skal stiftes mellom forskjellige yrkesgrupper i samfundet. Denne tanke er en original skapelse i Rotary.

Rotarys succes må sikkert for en stor del nettopp tilskrives dette originale i samfundsidéen. Det svarte i høy grad til noe i tiden som de gamle former ikke tilfredsstillet. Rotary supplerte det som var, og skapte et samfund i pakt med den tekniske og industrielle forandring av de ytre livsvilkår. Økonomisk, kommunikasjonsmessig og industrielt er nemlig verden i de siste 50 år mer og mer blitt en enhet. Alt griper inn i hinannen og virker gjensidig avhengighet. Det eksisterer ikke lenger hverken industri, yrker eller bransjer som økonomisk selvstendige og uavhengige enheter. Tvertimot er de så organisk knyttet til hinannen at svikt i ett ledd kan ha de mest skjebnesvangre følger for de andre. Rotary anerkjenner denne avhengighets faktisitet og gir den et samfundsmessig uttrykk.

Professor Guttorm Gjessing skrev kort etter krigen en liten bok med tittelen: «Mennesket er ett». Han understreker her at slekten er én i langt høyere grad enn raser og kulturformer ved første øyekast gir inntrykk av. Rotary vil her si: hva enten

vi er forskjellige eller ei, så hører vi sammen. Bevisstheten om samhörighet er et bærende grunnmotiv. Det gjør seg gjeldende i klubbarbeide, i den sosiale virksomhet og i pleien av internasjonale forbindelser. Det heter således om samfundstjenesten (Community service): «Rotary påvirker sine medlemmer til å føle større samhörighet med andre mennesker i alle livets forhold. . . . Med samfundstjeneste forstår en da. . . . en rotarianers positive innsats for alt godt i samfundet, til beste for sine medmennesker.» Og om den internasjonale tjeneste heter det: «Verden er en helhet og dens velferd er udelelig. . . . Erkjennelsen av dette at verden er en enhet og dens velferd udelelig, må bli grunnlaget for det internasjonale samarbeide.» Altså: Rotary bygger på samhörighet og samfølelse mellom alle mennesker og realiserer denne på en måte som svarer til den omformning av de ytre livsvilkår som den tekniske og den industrielle utvikling har medført.

Et kritisk spørsmål kan her reises: Blir det ikke en motsetning mellom bevegelsens samfundside og dens eksklusive praktiske form? Det er som kjent bare én representant for hvert yrke i en og samme klubb. Denne blir derfor et tilsynelatende lukket samfund. Imidlertid er det her to ting å være oppmerksom på. Denne eksklusivitet er for det første nødvendig. Den tvinger seg ganske enkelt frem. Det er nemlig praktisk umulig å samle alle representanter for alle yrker. Man er derfor henvist til representasjonssystemet. Andre former ville sprengte klubben. Denne ville ikke kunne la seg realisere. Men dernest — og det er umåtelig viktig å være oppmerksom på —: denne begrensning er nettopp et praktisk hensiktsmessighetsprinsipp. Det må være så for overhodet å komme i gang, å kunne begynne arbeidet. Men det hverken kan eller skal slutte her. Det vesentlige for en rotarianer er ikke at han tilhører en lukket, eksklusiv krets, men at han i denne krets skal oppøves til utad, overfor andre mennesker å virkeliggjøre samhörighetens og samfølelsens idé. Det er dens egentlige oppgave og mål. Det er ikke klubb-samværene i seg selv som er siktepunktet, men den hjelp disse kan yte den enkelte rotarianer til å realisere den universielle

samhörighet i sitt liv. Rotarianerknappen er ikke et kastemerke som isolerer meg fra andre grupper, men en vedkjennelse av at jeg tvertimot er et menneske som vil samfund på tvers av yrkes-skranker, sosiale forskjeller og landegrenser. Og i det øyeblikk dette samfund er realisert, så har Rotary fylt sin oppgave og opphevet seg selv. Det er såvidt jeg kan forstå særlig viktig å holde seg dette mål for øyet, for at ikke klubben skal forfalle til å bli en selskapsklubb, hvor man kun hygger seg, og bevegelsen til en internasjonal gjensidig hjelpetjeneste beregnet på medlemmer alene.

Rotarianeren er et sosialt menneske, og en som i videste forstand kjenner seg forbunden med andre. Under dette synspunkt må vi se bevegelsens arbeide med og for dens medlemmer. Det går ut på å fremelske og oppøve de egenskaper som er nødvendige for oppgaven. Her kunne nevnes en rekke ting, som f. eks. «den gode vilje». Det legges stor vekt på den i Rotary. Begrepet skriver seg fra filosofen E. Kant, som gjorde all moral avhengig av den gode vilje. Hans berømte sats om dette lyder: «Det er intet i hele verden, ja heller ikke utenfor den er det mulig å tenke seg noe som uten innskrenkning kan holdes for godt uten alene en god vilje». La meg imidlertid innskrenke meg til å peke på et par trekk som er særlig betydningsfulle når det gjelder å bestemme Rotarys syn på mennesket.

Den mest elementære forutsetning for et samfunds beståen er tillit. Uten tillit intet virkelig fellesskap. Tillitskrise er samfunds-krise. Kan jeg ikke stole på mine medmennesker, kan jeg heller ikke samarbeide med dem.

Tilliten må igjen bygge på et like grunnleggende krav: sannhetskravet. Albert Schweitzer mener å kunne påvise at sannhetsbudet er det primære bud i enhver samfundsdannelse. Det er før kjærlighetsbudet. Hvis det nemlig ikke først rår en gjensidig respekt for sannheten, har kjærligheten ingen sjanse. Først må viljen til sannhet være tilstede, før kjærligheten kan feste rot i sinnet. Det beste middel til å nedbryte tilliten og dermed oppløse samfundet, er å suspendere sannheten og godkjenne løgnen. Vi husker dette fra krigens år. Det var da løgnen ble godkjent som

middel, at de demoniske makter for alvor slapp løs. Det er vel også nødvendig å tilføye at sannheten fremdeles har trange kår, og dermed også tilliten. Det var ikke bare byer som ble lagt i ruiner under krigen. Også åndelige verdier som sannhet og ærlighet ble langsomt undergravet og plukket istykker. De første er gjenreist på utrolig kort tid. De andre har meget igjen før de blir fullført. Men desto viktigere er det at noen tar denne oppgave alvorlig. For hvis ikke sannheten blir den felles fane alle er villig til å følge, hviler hele vår tekniske kultur på sand.

Det er igjen interessant å merke seg at Rotary klart har sett denne sammenheng mellom samfund, tillit og sannhet. Den har innsett at de moralske standarder må styrkes og høynes for å komme på linje med den tekniske og industrielle situasjon. Da Oxford-bevegelsen kom i 1930-årene, satte den inn vesentlig på de etiske områder. Dens fire absolutter lød: absolutt ærlighet, absolutt renhet, absolutt uselviskhet og absolutt kjærlighet. De skulle være normer hvorpå man skulle prøve sin adferd. Rotary pekte også på nødvendigheten av en etisk innsats, og adskillige år tidligere. Det heter i dens formål nr. 2: «Rotary vil især oppmuntre og fremme et høyt etisk nivå i alle næringsgrener og yrker». Den har også som Oxford forsøksvis praktisert en «four way test». Man legger i denne visse enkle standardmål på alle planer og retningslinjer. Man underkaster alle sine avgjørelser følgende fire prøvende spørsmål: 1. Er det s a n t? 2. Er det r e t t o g r i k t i g overfor dem det angår? 3. Vil det skape g o d v i l j e (goodwill) for forretning eller yrke og bedre v e n n s k a p mellom folk? 4. Vil a l l e som det angår, ha f o r d e l av det? Som De vil se har ikke disse tests samme absolutte form og samme almene gyldighet som gruppebevegelsens. Men deres tendens er tydelig nok. Og hvor de tas alvorlig og gjennomføres i praksis, vil de være et rensende salt i de åpne sår på samfundslegemet.

Viktig er det her som tidligere å understreke at denne etiske holdning er en t o t a l h o l d n i n g: den gjelder overfor alle mennesker, medlemmer som ikke-medlemmer. Svært mange rotarianere har ledende stillinger innen arbeids- og bedriftsliv.

De har som sådanne med mange og mange slags mennesker å gjøre. De har da ansvar for at den samme etiske impuls som de selv mottar gjennom bevegelsen, forplantes videre gjennom dem til deres medarbeidere. Betydningen av en slik holdning kan ikke vurderes høyt nok. Den ånd som rår blant personale og arbeidere ved en bedrift eller i en forretning, er for en stor del bestemt av lederens opptreden og eksempel.

La meg i denne forbindelse få komme med en liten parentes, siden så mange hjem er representert. Det er et ord jeg har savnet, når jeg har lest litteratur omkring Rotary. Det er ordet: hjemmet. Det er vel fordi man regner det som en selvfølgelighet at rotary-idealet med dets etiske normer praktiseres der. Men den menneskelige svakhet er stor, ja så stor at den benytter seg av et slikt hull, en slik utelatelse. Det som ikke direkte er sagt, det forsømmes lett. Altså: ikke bare rotarianer i klubben, på arbeidsstedet, i samfundet, men først og fremst i hjemmet.

«Mennesket i Rotary» er et samfundsmenneske som vil realisere samfundstanken i pakt med livsvilkårenes globale natur idag. Det er videre et menneske som vet at dette samfund må bygges på tillit. Tillit har igjen som grunnleggende forutsetning: sannhet, ærlighet, redelighet. Bevegelsen vil derfor hjelpe til å oppøve disse etiske standarder og gjennom medlemmenes personlige liv og innflytelse bringe dem videre ut i samfundet og inn i hjemmene.

Imidlertid må vi gå enda et skritt videre for å gi en noenlunde fyldestgjørende bestemmelse av Rotarys syn på mennesket. Jeg tenker på bevegelsens to hovedmaksimer: «He profits most, who serves best» og «Service above self». De skriver seg fra omtrent samme tid, 1910 og 1911. Vi skal komme litt tilbake til forskjellen i disse to formuleringer. Den behøver ikke være så stor. Foreløbig understreker vi at i begge skal vekten legges på service-idealet som livslinje.

Med disse maksimer går bevegelsen over fra å representere et livsideal til å representere en livsanskuelse, et livssyn. La meg for å vise hva det menes med det, referere en beretning fra den hellige Bedas annaler. Beda landet ca. år 620 i England som

misjonær. Han forteller at han en gang overvar et rådsmøte mellom angelsaksiske fyrster. De drøftet bl. a. spørsmålet om livssyn og la frem sine tanker om liv og død, den ene etter den annen. En hertug brukte da følgende bilde for å illustrere sitt syn på menneskets veg og skjebne: «Midt på gulvet i den store salen brenner ilden og varmer opp rummet. Utenfor raser vinterstormene. Da kommer plutselig en spurv inn gjennom døren i den ene ende av rummet. Den seiler hurtig gjennom salen og blir like raskt borte som den kom, gjennom den annen dør. Den kommer fra vintermørke. I løpet av noen korte øyeblikk tilbakelegger den rummet, hvor det er varmt og behagelig, og forsvinner så i natten og kulden igjen. Slik er det også med menneskelivet. Det er et øyeblikks glede ved varmen. Hva der går foran og hva der følger etter, vet vi ikke.» Hos denne angelsakser møter vi tre sentrale livsspørsmål som alltid kommer tilbake. Vi kommer et steds fra, vi oppholder oss her en liten stund og går så herfra. Hvorfra kommer vi, hvorfor er vi her og hvor går vi hen? Hvorfra, hvorfor og hvorhen?

Det er neppe mulig for noen bevegelse i det lange løp å hevde seg, hvis den ikke gir svar på ett eller flere av disse spørsmål. Med sine maksimer vil Rotary si noe om dette: *h v o r f o r e r v i h e r ?* Svaret er kort og klart: *J e g e r t i l f o r å t j e n e.* Min oppgave er å være noe for andre mennesker. Vi skal her ikke komme særlig inn på tankens praktiske utforming slik den foreligger i håndboken, spesielt under «Vocational service». La meg heller si noe om bakgrunnen for og det dypere perspektiv i den.

Enklere og i sine konsekvenser rikere og mer omfattende kan et livssyn neppe uttrykkes enn i disse maksimer. Dostojevskij, den store dikter og filosof, så i tjenerlinjen den rette og sanne livsutfoldelse. På tittelbladet til sitt store verk: «Brødrene Karamassov» — dette verk hvori han vil gi et samlet uttrykk for sitt livssyn — satte han dette ord: «Uten at hvetekornet faller i jorden og dør, blir det bare det ene korn. Men dersom det dør, bærer det megen frukt». Tjenestens lov og hvetekornets lov er den samme. Livet er en gave som skal forvaltes. Det er ikke

mitt eget i den forstand at jeg kan gjøre med det hva jeg vil. Jeg har ansvar for dets anvendelse. Ibsen tegner i «Peer Gynt» den motsatte livslinje, nemlig «Self above service», som godt kan oversettes med Peer Gynts: «Vær deg selv nok!» og viser samtidig den fattigdom og livslede som følger i dens spor. Livets mening den er at vi med våre evner og krefter, ved vårt arbeide og gjennom vår stilling skal tjene våre medmennesker. Hele min eksistens er en uforskyldt gave jeg skal skjenke menneskene. Eller for også å bruke et ord av Bjørnson: «Kast meg på bålet som ved, når blott slektene tennes derved!»

Den annen formulering: «Ho profits most, who serves best» behøver i denne forbindelse ikke å betraktes som mindreverdig. Vi kan bare tenke på ordet: «Den som mister sitt liv, han vinner det». Det er nu en gang så at service-linjen fører dypere rikdom og glede med seg jo mer helhjertet den gjennomføres. Det er bare vel å merke ikke den personlige lykke som er *m o t i v e t* for tjenesten. Jeg tjener ikke andre for den personlige fordels skyld, men ganske enkelt fordi det er rett, fordi det er livets mening og mål. At så tjenesten ledsages av dyp glede, er jeg selvfølgelig takknemlig for. Men den er ikke drivfjæren. Wassermann har grepet denne tanken, sterkt inspirert av Dostojevskij, og fremstilt den i «Christian Wahnschaffe» (1919). Christian Wahnschaffe representerer det moderne menneske som spør etter livets hvorfor. Han er begavet, han har et vennsælt vesen, han kan leve økonomisk bekymringsløst. Men livsleden truer likevel med å kaste en skygge over hans tilværelse. Han finner ikke noen mening med sitt liv. Hva skal han vel med sin utrustning, sine evner og anlegg, sine eiendeler? Han finner svaret ved å gå inn blant de mest forkomne, utstøtte og lidende mennesker og by dem sitt vennskap, sin tjeneste, sitt offer. Det ga hans liv sammenheng og indre fred.

Denne service-idé synes ikke å ha vært nevnt ved bevegelsens stiftelse i 1905. Om den var der, så har den vært meget begrenset i sitt omfang. Service-begrepet var mest kommersielt oppfattet. Den gjaldt kun medlemmer. Disse skulle igjen yte hverandre god forretningsmessig service. Imidlertid har det skjedd en

tydelig utvikling i Rotary på dette punkt. Tjenestetanken er mer og mer trådt i forgrunnen. Og siden 1911, da de to maksimer ble formet, har det skjedd en tydelig avklaring og utdypelse av idéen. Vekten ble lagt alt sterkere på det å tjene rett og slett. Samlivets lov er viljen til tjeneste. Ja den er livets lov simpelthen, sa man.

På konferansen i Ostende 1927 fikk så denne idé sin praktiske utformning i de fire store komiteer, som representerer de fire felter Rotary særlig arbeider på: klubbvirksomhet, yrkesvirksomhet, samfundsvirksomhet og internasjonal virksomhet. I disse virksomheter har Rotary skapt en beundringsverdig enkel og samtidig konkret plan for realisasjon av sin idé. Det er heller neppe noen tvil om at service-idéen sterkt bidrog til den nesten eksplosive vekst i løpet av de siste 30 år. Den svarte til et behov hos menneskene. Jeg tror også det vil vise seg at bevegelsen står og faller med den. Jo mer en klubb er besjelet av å virkeliggjøre tjenestens idé, desto mer livskraftig skal den vise seg å være.

I et livssyn inngår i alminnelighet også et religiøst moment. I Rotary er dette kommet med, men kun som klassifikasjon: som yrke, som livsgjerning. Man behøver ikke vedkjenne seg en bestemt religiøs overbevisning for å bli medlem i Rotary. Man skal kun gi sin tilslutning til dens livslinje. Utover dette spørres det ikke hvilken religion man tilhører eller om man overhodet tilhører noen. Det har vært endel diskusjon omkring dette punkt i Rotary Norden.

Vi kan imidlertid se dette spørsmål også under et helt annet synspunkt. Vi kan se bevegelsen og dens maksimer i en kulturhistorisk sammenheng. Og da tar det religiøse problem seg anderledes ut.

Bevegelsen er oppstått i Vesten med dens snart 2000-årige kristne tradisjon. Hele vårt kulturliv er gjennomvevet av kristne tanker og idealer. Det er simpelthen noe uunngåelig at enhver bevegelse som oppstår i vår kulturkrets, må stå i en organisk forbindelse med denne tradisjon. Det er da også tydelig at Rotarys idealer — fremforalt service-idealet — både i form og

innhold vanskelig kan tenkes uten i et miljø som er preget av kristen ånd. La meg imidlertid bruke andres karakteristikk av dette forhold.

Rent filosofisk preges vår tid som nevnt av eksistensialismen. En gren av denne, vesentlig den tyske med dennes fornemste representant i spissen, Karl Jaspers, kan på mange måter karakteriseres som tradisjons eksistensialisme. Disse tenkere mener nemlig at tradisjonen, kulturens sammenheng tilbake i tiden, utgjør noe vesentlig også i den nuværende slekts liv. Og forsåvidt nu denne tradisjon er sterkt kristent inspirert og preget, blir kristendommen ganske enkelt et uomgjengelig faktum i det vesterlandske menneskes sjel. Det kan like litt komme utenom det som det kan flykte fra seg selv. Jaspers uttaler at endog for den vesterlandske filosof, som nettopp tilstreber neutralitet i forhold til alle religioner og livsanskuelser, blir den kristne religion den uunngåelige forutsetning, den grunn man arbeider på, enten man er med eller mot den.

Hermed er da ikke sagt noe om den enkelte rotarianers personlige overbevisning, men vel hele den bevegelses karakter og åndelige bakgrunn som han er medlem av. Den hviler i den kristne tradisjon og øser indirekte av dens kilder. Dette kulturelle saksforhold kan ikke settes på en formel. Det er en bakgrunn som man kan hente frem, ta med i arbeidet, eller man kan la den forbli mer og mindre anonym. Det vil til enhver tid bero på den enkelte lokale klubbs innstilling og initiativ. Det har da også vist seg å være tilfelle i praksis.

Jeg har søkt å tegne et riss av Rotarys syn på mennesket. Det er selvfølgelig ikke fyldestgjørende. Men jeg håper det er klart nok til å vise de høye mål for bevegelsens streben. Det står bare tilbake å nevne at virkeliggjørelsen av dette menneske ligger i de enkelte klubbers og medlemmers hånd. Det er tilfellet med enhver forening, men særskilt i Rotary på grunn av dens frie organisatoriske form. Dens idéer står og faller med at det hos dens medlemmer er en bestemt vilje til personlig å velge dem som en fast livsholdning, oppøve dem og bære dem frem i alle livets forhold.